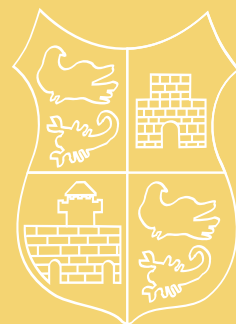

1908-2008

100 éves

a gimnázium épülete

Tekintélyes múlt

■ *Köszeg város életében mindig is fontos szerepet töltött be a művelődés, a kultúra. Műveltségi állapot tekintetében Köszeg régóta kiváló helyet foglal el valamennyi magyar város között. Ehhez az előkelő szerephez hozzájárul a város gimnáziuma is, amely tekintélyes múltra néz vissza.*

Iskolánk, a Jurisich Miklós Gimnázium több mint 330 éves múlttal rendelkezik, Vas megye legrégebbi gimnáziuma.

*Az 1660-as években működő protestáns gimnáziumot az ellenreformáció megszüntette. Katolikus gimnázium alapítására már Pázmány Péter is gondolt 1626-ban. Ekkor ugyanis ő nem Győrött, hanem Köszegen szeretett volna gimnáziumot alapítani. A rekatalizációs folyamat azonban lassú volt, csak az 1670-es években került sor a jezsuita rendház és kollégium Köszegre telepítésére és az új kollégium és iskola megalapítására. Ennek anyagi háttérét **Széchenyi György** érsek teremtette elő. Az alapkövetételre 1677. június 5-én került sor: Draskovich Miklós – a köszegi vár és uradalom akkori gazdája – a Szent Jakab templom szomszédságában rakta le azt; a tervet Orsolini Péter lékai lakos készítette. Az épület 1680-ra elkészült, ezzel kezdetét vette a gimnázium jezsuita korszakának 96 éve.*

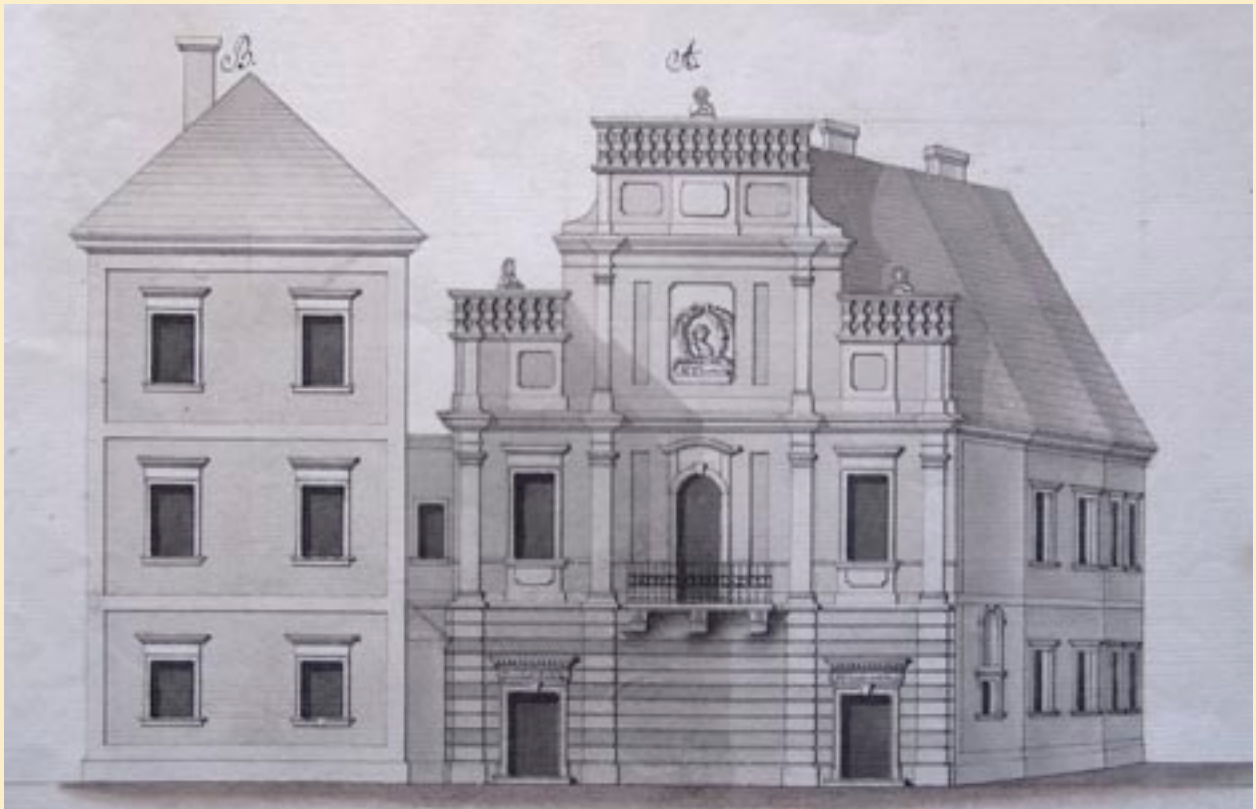

E régi fényképfelvételen a Szent Imre templom háttérében jól látszik a gimnázium épületének homlokzata

■ *XIV. Kelemen pápa 1773-ban feloszlatta a jezsuita rendet, ez egyben azt is jelentette, hogy a gimnázium életében is új korszak veszi kezdetét.*

*A győri és pécsi tankerület királyi főigazgatója **Niczky Kristóf gróf** lett, aki a köszegi jezsuita gimnázium diákja volt, ő gyakorolta az állami felügyeletet. Képvisellete igen sokat segített abban, hogy Köszeg megtarthatta gimnáziumát. Niczky Kristóf 1777. október 20-án a **piarista** rend első rektorát iktatta be hivatalába. A gimnázium régi épülete már nem felelt meg a követelményeknek, új osztálytermeket létesítettek, az igazgató új homlokzattal díszítette az épületet.*

Rendről rendre

A gimnázium főhomlokzata az egykori Kőszegi Rajziskola növendékének rajzán, középen, az erkély fölött Mária Teréziát ábrázoló domborművel

■ 1815-ben a piarista rendet Kőszegről Kaposvárra helyezték, ezzel a gimnázium piarista korszaka is megszűnt.

1815 októberében hivatalosan is megtörtént a **bencés rend** beiktatása Kőszegen. Megkapták a piaristák kollégiumát, templomát, iskolaépületét és a rendházat is. 1816-tól a rend vállalta az első gimnáziumi osztály átvételét, ezzel a gimnázium valamennyi osztálya egységes irányítás alá került. 1850-ben bevezették az „Organisationsentwurf”-ot, amely megteremtette a nyolc osztályos gimnáziumot. Ezekben az években,

mivel a gimnázium régi épülete nem tudott nyolc osztálynak helyet adni, a főgimnáziumi felső osztályokat a kőszegi ifjak máshol végezték el. 1888-ban merült föl először a főgimnázium létrehozásának gondolata. Az 1894. május 10-iki közgyűlésen a királynapok emlékére a főgimnázium kifejlesztését ajánlják. A tervnek sikerült megnyerni a pannonhalmi főapátot is, de időközben kiderült, hogy a régi bencés gimnázium épülete kicsi lenne a főgimnázium befogadására, tehát egy teljesen új épület szükséges a terv megvalósításához.

Az új főgimnázium

■ 1896. május 10-én Kőszeg város képviselő-testülete I. Ferenc József nevét viselő főgimnáziumra százezer forint alapítványt tett.

A gimnázium helyére nézve öt telek került szóba. Ezek közül Eszterházy herceg birtoka bizonyult a legalkalmasabbnak. Ezután 12 év kellett, hogy a tervek elkészüljenek, az építkezés rendben befejeződhessen.

A terveket **Herczegh Zsigmond** készítette, az építést **Laas József** kőszegi építész vezette, de az építési tervet készítő és felügyelő csoportban ott találjuk **Hajós Alfréd** nevét is.

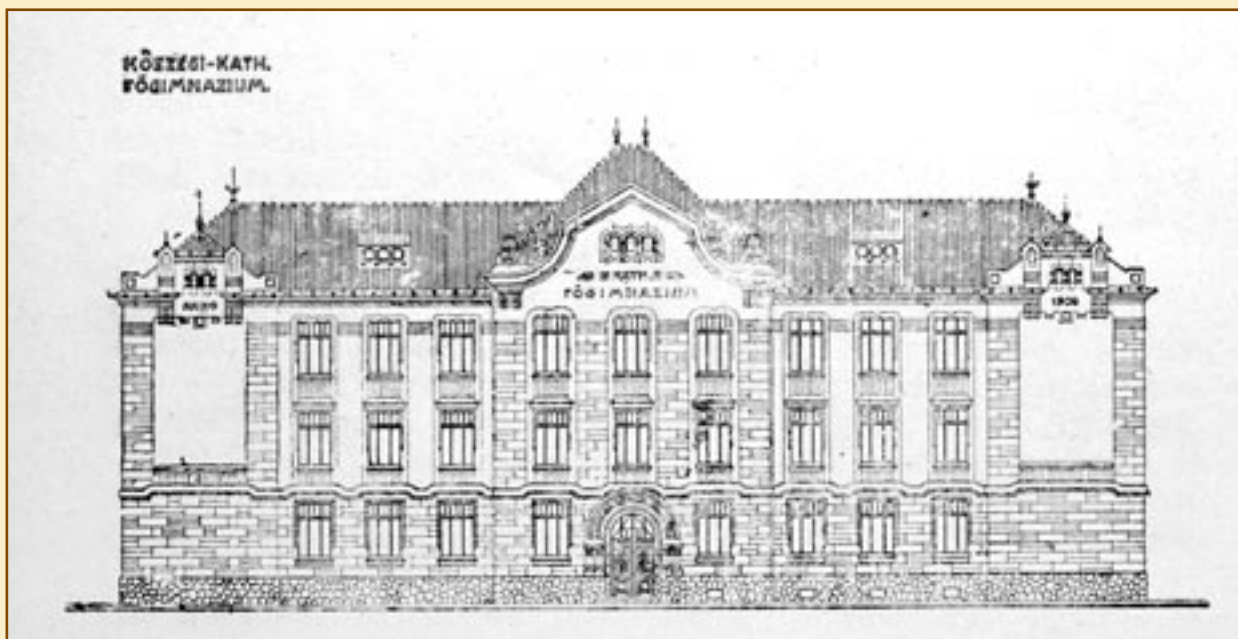
Számos akadályt kellett még leküzdeni az épület 1908. évi átadásáig. A tervek elkészültétől az építés megkezdéséig mind a minisztérium, mind a főapát tett módosító javaslatot. Utóbbi nem tartotta helyesnek, hogy

a tornacsarnok egyben díszteremként funkcionáljon. Így készült a tornaterem fölé külön díszterem, ami napjainkban is helyet biztosít az ünnepélyeknek, rendezvényeknek. A díszteremben a tervek szerint kis kápolnát alakítottak ki, hogy a templom távolsága miatt a diákmiséket itt megtarthassák.

Az oltárképként is funkcionáló, Szent Imre herceget teljes alakjában ábrázoló ólomüvegablak a budapesti **Waltherr Gedeon** keze nyomán készült el a századforduló jellegzetes stílusában.

„Jézus nevében raktuk meg alapját, bizonyára erős vára lesz a vallásos magyar hazafiságnak. Álljon és virágozzék Isten s a haza dicsőségére!”

(Dr. Bárdos Remig - igazgató, 1908.)

Az új főgimnázium kétemeletes, román stílusú és reneszánsz motívumokkal díszített, ciklopsz lábazatú homlokzatterve

Nehéz évtizedek

■ A kőszegi gimnázium történetében először 1910. május 17-én került sor érettségi vizsgák megrendezésére, mivel az 1909/10-es esztendőre épült ki a teljes 8 osztályos főgimnáziumi szerkezet.

■ Az első világháború és Trianon a kőszegi diákokat is megrázta. A harctéren sok kőszegi bencés diák vesztette életét.

■ 1919 áprilisában a Tanácsköztársaság közoktatásügyi népbiztossága felvetette a tervet, hogy a gimnáziumot állami kézbe veszi, a terv azonban meghiúsult, még augusztusban megjelent 4507/1919. VKM rendelet hatályaon kívül helyezte a Tanácsköztársaság összes oktatásra vonatkozó intézkedését.

■ A második világháború kitörésekor az oktatás folytatódott, a hadiesemények csak az 1944/45-ös tanévben szakították meg a folyamatosságot. Az épületben először a magyarországi német főparancsnokság kapott helyet, majd hadikórház lett. A háború ideje alatt az épületet nem érte kár. A berendezést viszont súlyos károk érték: a természettudományi szertár vesztesége kb. 80%-os, a 15000 kötetes tanári könyvtár, az 1500 kötetes ifjúsági könyvtár egy része is elpusztult.

■ A világháborút követően 1945. május 7 – 22. között indult meg a tanítás. Még évekig gondokkal küzdött a gimnázium: sok tanterem használhatatlan állapotban volt, kevés volt a tanár, a tanulók száma is csökkent.

■ 1948 augusztus 13-án az állami, a helyi és rendi hatóságok képviselőinek jelenlétében állami kezelésbe vették az iskolát, a fiúneve-

lő intézet épületét, telkeit, felszerelését, valamint a bencés rend 2 holdnyi királyvölgyi szőlőskertjét. Az új állami gimnázium ekkor vette fel **Jurisich Miklós** nevét.

Az épületből ekkor a bencés tanárokkal együtt számos értékes, vallásos tartalmú tárgy is „távozott”, ekkor került el az egykor a bejárat elöcsarnokkal szemben, műkö talapzaton álló, Szent Imrét ábrázoló szobor is, melyet később egy Mikszáth Kálmán büszttel pótoltak. Minthogy a fentebb említett Szent Imrét ábrázoló ólomüveg-ablakot elvinni nem tudták, az új rend pedig nem tűrte jelenlétét, a díszterem felől bedeszkázták és levakolták. Így vészelte át a kép 57 éves „száműzetését”, míg 2005 nyarán a gimnázium saját erejéből (a Jurisich Miklós Gimnázium és Kollégium Baráti Társasága anyagi támogatásával, valamint több tanár, diák és technikai munkatárs tevéleges segítségével) a képet kibonttatta és helyreállította.

A jelen problémái

■ A gimnázium épületének állaga az egy évszázad alatt - az egykori precíz kivitelezésnek és a felhasznált anyagok minőségének köszönhetően - csak a természetes mértékben romlott.

1977-ben azonban egy teljeskörű rekonstrukció vált esedékessé. Ekkor újjították fel a dísztermet és a gimnázium homlokzatát is. Az elavult (cserépkályha) fűtés helyett kiépítették a központi fűtés rendszerét, korszerűsítették a vízvezeték hálózatot és leparkettázták az osztálytermeket.

Természetesen azóta is történt több, az iskolai munka körülményeit optimalizáló, jelentős beruházás: 1983-ban elkészült a sport udvar, futópályával, távolugró-gödörrel, gerelyhajító pályával és súlylökő szektorral. Ezt követően újabb szaktantermeket alakítottak ki, úgy mint: Lieb terem, biológia labor, két informatika terem. Közben elkészült a folyosók és tantermek lambéria burkolata is, és természetesen szinte minden évben sor került ún. javító festésekre.

A legújabb beruházások eredményeként a

2007/2008-as tanévre elkészült a fűtés-korszerűsítés, valamint a tornateremhez tartozó vizesblokk kiépítése. Várhatóan még ebben a tanévben megtörténik a követelményeknek megfelelő új, tágasabb könyvtárterem kialakítása is.

Az időjárási elemek mostanában nem kímélték az épületet, a viharos erejű szellőkések a tetőt több helyen megkezdtek, cserepeket, illetve a bádogozott felületeket tettek tönkre. Az ennek következtében történt beázások tantermeket is érintettek. A homlokzat összehatásában még nem tűnik különösebben rossz állapotúnak, de ha alaposabban szemügyre vesszük, kiderül, hogy a felület jelentősebb hányadán mállik a vakolat, a festés kifakult, a díszpárkányok töredezettek, a bádogozás sérült, a nyílászárók festése tönkrement.

Az épület fennálásának 100. évfordulója tiszteletére igazán megérdemelné a felsorolt hibák javítását, illetőleg egy újabb teljes körű rekonstrukciót, mely magában foglalná a homlokzatok felújítását, a nyílászárók javítását-cseréjét, a világítás korszerűsítését illetve a tető tartósan időjárásállóvá tételét is.

Ünnepi ötletek

■ A tervek szerint a jeles évforduló megünneplésére 2008. novemberében kerül sor, összekapcsolva az ünnepséget a Kőszegi Királyi Városnappal.

Intézményünk szeretne ennek az alkalomnak valamilyen **maradandó emléket** állítani. Többek között felmerült az az ötlet is, hogy az egykor a belvárosban álló gimnázium homlokzatáról szerencsés módon ránk maradt épületszobrokból készüljön egy kompozíció, melyet a gimnázium kertjében helyezünk el.

■ A régi gimnázium épületét 1909-ben bontották le. Egyes homlokzati díszítőelemek (pl. az említett szobrok) felhasználásával a telket övező falazatban egy az intézményt megőrkítő kulisszafalat építettek, mely kb. 1945-ig állt ott. E fal lebontása után kerülhetett a gimnázium tulajdonába a három szobor és szobrok talapzati kövei. A szobrok által ábrázolt három személy kilétét némi homály fedi, hiszen felirat nem rögzíti ezeket az adatokat. Annyi valószínű, egyikük Mária Terézia férje, Lotharingiai Ferenc (I. Ferenc), a másik annak fia, József Benedek Ágost (II. József) lehetnek. A harmadik alak személyazonosságát jelenleg nem ismerjük.

■ Az 1895/6. évi gimnáziumi értesítőben szereplő képen (lsd. fejléc) és a fentebb már bemutatott rajziskolai rajzon is jól kivehető az eredetileg Mária Teréziát ábrázoló homlokzati díszítő dombormű. A fenti korabeli fényképen és az 1925-ben,

Káldy Ferenc által készített felmérési rajzon is jól látszik, hogy az eredetileg Mária Teréziát ábrázoló dombormű helyére a kulisszafalon már egy Niczky Kristófot ábrázoló, dús ornamentális keretben lévő, domborművel díszített táblát helyeztek el. Ez az 1978-ban, a régi gimnázium helyén a Kőszegi Vá-

rosi Tanács által állított emlékmű mellett ma is látható.

Ünnepi ötletek

■ *A három épületszobor a hajdani Gyöngyös utcai fiúkollégium pincéjében vészelt át hosszú éveket.*

A szobrok jelenleg a kollégium épületében, egy raktárban várják jobb sorsukat.

A szobrok talapzatai a gimnázium kertjében heverték (valószínűleg az 1977/78-as felújítástól kezdve, hiszen a fentebb bemutatott fekete-fehér kép jobb felső sarkában felfedezhető a három szobor és talapzatuk) gazzal benöve, kiteve az időjárás viszontagságainak. 2004-ben gondoskodó kezeknek köszönhetően tető alá kerültek.

Szoborkert

■ A szobrok és talapzataik felhasználásával tervezett „szoborpark” vagy „szoborkert” a tervek szerint a gimnázium kertjében, a dél-keleti oldalon, a kerítés mellett kapna helyet, ahol különösebb tereprendezés nélkül, jól látható helyen lehetne felállítani, anélkül, hogy a bevezető út forgalmát akadályozná.

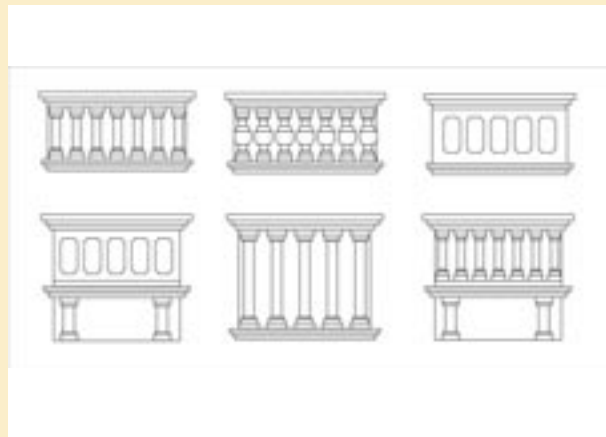
Első lépésben a szobrokat vissza kell helyezni egykori talapzataikra, melyek kiegészítésre szorulnak.

A terv szerint szobrok a régi gimnázium homlokzatának attikafalát imitáló műkö ill. beton elemekre kerülnek. Mivel az épület teljes szélességét rekonstruálni lehetetlen és felesleges is, ezért a homlokzatból csak „mesterséges” töredékek lennének kialakítva, amiket egymás mellé, ill. mögé helyeznénk el.

Az attikafal-töredékek beton sávalapra kerülnének, körülöttük zúzalékkavics akadályozná meg a gyomosodást.

Az attikafal mintázatát az elkészítés (anyagi és technikai) lehetőségeihez igazítva, de a régi épület homlokzatát alapul véve alakítanánk ki, a

régi fénykép és rajzi dokumentumok alapján. Az egykori gimnáziumról és az emlékére felállított emlékfalról készült rajzok és fotók is különböző mintázatokban jelenítik meg ezt a részletet, ezért több variáció is szóba jöhet.

A tervek kidolgozásánál fontos szempont volt a

történeti hűség tiszteletben tartása és az anyagilag sem túl költséges, de mégis látványos megoldás.

A terv megvalósulásához reményeink szerint – csakúgy, mint a Szent Imre kép restaurálásakor – sok segítő kézre és támogatóra találunk.

Látványterv

